

Noaptea de Sânziene. Locuirea sacrului în hermeneutica recuperatoare

Lăcrămioara BERECHET

Universitatea „Ovidius” din Constanța, Facultatea de Litere
„Ovidius” University of Constanța, Faculty of Letters
Personal email: lacramioara.berechet@yahoo.com

The Midsummer Night. The Inhabitation of the Sacred in the Recuperator Hermeneutics

The hermeneutical reading of the novel *Noaptea de Sânziene* (translated as *The Forbidden Forest*) emphasizes the survival of the sacred in the spiritual adventure of its characters, in a series of initiation scenarios, and also identifies a style, a poetics, a set of rules and rhetorical procedures in order to isolate -within the discursive “body” - the space of a sacred memory, the space of a spiritual journey.

Key words: mythical discourse, anagogic scenarios, poetic, sacred, profane.

”Ceea ce a unit Dumnezeu, omul să nu
despartă” (Matei, 19,6)

Experiențele sophianice în arcele timpului istoric. Aventura spirituală a personajelor din *Noaptea de Sânziene* are un parcurs metanoic, declanșat de libertatea spirituală ce îi dezleagă pe aceștia de normele moralei care supune. Nunta în cer, pe care în mod simbolic o trăiesc Ștefan Viziru și Ileana Sideri, conduce către nesupunere, către ”războiul sfânt” în care sufletul iese de sub domnia legilor ce stăpânesc profanul și construiește asceza spirituală, urcă anagogic spre desăvârșire. Cei doi nu vor să cucerească timpul căzut al Istoriei în care trăiesc, se lasă înfiați de cer : ”... Iubitul meu, o auzi șoptind. Aș vrea să știi doar atât, începu el din nou, cu un efort. Aș vrea să știi..Iubitul meu, o mai auzi șoptind. Zărise parapetul și, dincolo de el, ghicise căscată în întuneric prăpastia. Începu să tremure. Ar trebui să-i spun.(...).Simți în acea unică, nesfârșită clipă, întreaga beatitudine după care tânjise atâția ani, dăruiată în privirea ei înlăcrimată. Știuse de la început că așa va fi. Știuse că, simțindu-l foarte aproape de ea, Ileana va întoarce capul și-l va privi.

Știuse că cea ultimă clipă nesfârșită îi va fi deajuns.”¹ Așa se încheie noaptea mistică a iubirii, cu o replică nerostită, în care presupunem că Ștefan ar fi explicat sensul acelei Mari Taine, interzis neofitilor, conform cu rostirile sapiențiale ale Sfântului Pavel, pe care îl citează atunci când găsește ieșirea din burta Leviathanului. Romanul își construiește sensurile anagogice în jurul acestui mister, pe care textul îl deschide și îl ocultează în același timp: sacrul este trăit ca realitate vie, în athanorul inimii ce transformă apa în vin, așezând credința în locul întrebării: ”Mă întreb dacă nu există și altceva; ceva care să plece tot de-aici, dintr-o dragoste, dar care să ducă în altă parte. Mi-e foarte greu să-ți explic. Nu înțeleg nici eu. S-ar putea totuși ca să mai fie o ieșire, pe care noi n-o vedem. Faptul acesta că tu ne-ai întâlnit pe amândoi ar putea fi un semn, ar putea semnifica ceva”.² ”Îi vorbea din când în când despre Timp și despre posibilitățile deschise, dar nu îndrăznea niciodată să-i spună că dorința lui secretă era de a deveni sfânt, de a putea iubi pe toți oamenii cu aceeași intensitate”.³ Ștefan își mărturisește neînțelesele emoții beatifice pe care le trăiește când evocă opririle timpului, starea de *hiatus*. Pentru el experiențele imaginare ale

viselor sunt acte creative, forme de explorare autentică. O avertizează pe Ileana că totul depinde de Timp: "Să scapi de Timp. Să ieși din Timp. Privește bine în jurul d-tale; ți se fac din toate părțile *semne*. Urmărește-le".⁴

Personajele eliadiene sunt îngrozite mai ales de moartea lor spirituală, de staza în capcanele splendorii sau ale tragediei, pe care viciul ignoranței o poate hrăni. Sacrul este pentru aceste personaje dimensiunea structurală a conștiinței lor, trăiesc transfigurator fiecare eveniment al existenței. Din *burta balenei* se iese și prin înțelegerea simbolurilor, a semnelor sacre, identificate de Ștefan în imaginea unor ferestre care se deschid spre un univers salvator de semnificații. Omul nu poate trăi în haos, crede Mircea Eliade. A înțelege semnificațiile imaginilor și a simbolurilor sacre în scenariile existenței coincide cu înțelegerea mecanismelor de gândire ale spiritului universal. Revelația în profan se produce prin semnele purtătoare de sacru, imagini hierofanice: cerul, furtuna, ploaia, vegetația, pământul, maternitatea, fecunditatea, o rețea de semne care încearcă să recupereze energiile originare ale ființei umane.

În dialog cu Deinosul. Unul dintre semnele predestinării pare a fi sărutul aproape traumatic în care cei doi sunt traversați de intervenția *Deinosului* care pecetluiește în ființă schimarea de nivel ontic; ceea ce unește cele două trupuri pare să fie existența pură,⁵ bucuria spontană a unității necondiționate,⁶ descrisă de textele sacre ca trăire a beatitudinii ultime. Ștefan are înțelegerea acestei rupturi, care le va permite de acum încolo să își urmeze harta inițierii și rostește obsedant: "Taina aceasta este mare...sînt de altfel cuvintele Sfântului Pavel, își aminti dintr-o dată Ștefan, și se tulbură. Așa ar fi trebuit să îi spună Ileanei: "taina aceasta este mare!"⁷ "I se părea că e sărutată de cineva necunoscut, într-un vis visat de mult, din care nu-și mai amintea nimic altceva, decât îmbrățișarea aceasta bruscă, ireală, amenințătoare".⁸ Un alt semn metanoic este iubirea nouă și nemăsurată pe care Ștefan o simte pentru cele două femei din viața sa, Ioana și Ileana, de la care așteaptă revelarea mării taine: "dar iubirea asta ar putea să-mi revele ceva. Poate te-am întâlnit și m-am îndrăgostit de dumneata, ca să mă înveți ceva. Învață-mă atunci!"⁹ Romanul descrie o teologie a ființei umane ce deschide dosarele experiențelor religioase universale. Din "ereditatea ortodoxă" a textului recunoaștem perspectiva mistică a Treimii, în ecuația sacralului ca limitare a sa în profan. Clipa în care miracolul izbucnește în profan, transformă timpul într-o durată ce măsoară *fiindul*, ca prezent continuu, timp cosmologic, contractat, timp al sfinților, ce cunosc misterul iubirii pe care, în credința lui Ștefan, îl deține Ioana.

Corpul alchimizat /vs./corpul care menține în beznă. Personajele eliadiene pătrund într-o tainică memorie a lumii, însoțiți de un simț interior profund,

dincolo de privirea și de auzul obișnuit; acestora le vorbește fiecare lucru, iar vocea interioară a naturii, a oamenilor le destăinuie fața lor nevăzută, harta spiritului, rostul mistic al experiențelor trăite, măsura inimii, alonja transformării, întâlnirile necesare de destin, căutările lămuritoare. Aceste personaje posedă o cunoaștere îngăduitoare cu ignoranța oamenilor și încrezătoare în puterea de recuperare a "sufletului înaripat", deoarece văd harta călătoriei spirituale. Conștiința trezită materializează itinerarii soterice, exteriorizează reprezentări imaginale, discursuri inspirate, redistribuie pentru neofii indiciile sacralului camuflat în profan. Într-un moment fast Ștefan dezvăluie secretul camerei *Sambo* Ileanei și lui Biriș. Îi lasă să pătrundă în experiențele sale trăite în intimitatea *numinosului*, aventură începută evident în timpul inocent al copilăriei, la Movila, într-o cameră dintr-o vilă-hotel, în care familia sa locuia împreună cu niște tineri misterioși: "Și atunci, în clipa aceea, am înțeles ce este *Sambo*. Am înțeles că există aici, lângă noi, pe pământ, la îndemâna noastră, și totuși invizibil celorlalți neinițiați, există un spațiu privilegiat, un loc paradisiac, pe care, dacă ai avut norocul să-l cunoști, nu-l mai poți uita toată viața. Căci în *Sambo* simțeam că nu mai trăisem până atunci; trăiam altfel, într-o continuă, inexprimabilă fericire. Nu știu de unde izvoră beatitudinea asta fără nume. Mai târziu, amintindu-mi de *Sambo*, am fost sigur că acolo mă aștepta Dumnezeu și mă lua în brațe, îndată ce îi călcam pragul. N-am mai simțit, apoi nicăieri și niciodată, o asemenea fericire, în nicio biserică, în niciun muzeu; nicăieri și niciodată".¹⁰

Tema este prezentă și în nuvela *Secretul doctorului Honigberger*, în care drumul spre *Shambala* nu este găsit de Zerlendi în India, ci în centrul lumii sale, aidoma rabinului cracovian Eisik, care găsisese eliberarea prin revelarea comorii din inima sa. Participarea la misterul *Shambalei*, realizată prin rapt, îi este interzisă la distanță de câteva zile și este marcată prin moartea inexplicabilă a unuia dintre tinerii misterioși întâlniți la Movila. Ștefan încearcă să refacă mulți ani mai târziu acel spațiu al regresiei în camera de hotel, "extra-istorică și atemporală", denumită printr-un algoritm lingvistic evocator, *Sambo*. Denumirea camerei *Sambo*, ar putea fi un limbaj indirect care să trimită la *sambhogakāya* sau corpul de bucurie, epifania glorioasă a lui Buddha, accesibilă numai bodhisattvilor, despre care discută Milarepa în învățăturile sale cunoscute sub titlul de *Mahamudra*.¹¹

Experiențele spiritului și camuflajele imaginărilor. Întruparea și destruparea iubirii. Condițiile întrupării iubirii sunt socotite în legile tainice ale verticalității, ale zborului; în opoziție, nunta profană coboară în orizontalitatea profanului: "gândește-te bine ce faci" "ai grijă ce ceri"¹² sunt replicile unei alte Ileana, personajul din romanul *Nuntă*

în cer, al cărei mister rămâne indescritibil iubitelui, când îi cere în Noaptea de Crăciun un prunc curat, ca rod al iubirii întrupate. Acesta îi răspunde în clișeele iubirii convențional livrești, vorbindu-i despre Tristan și Isolda, despre Dante și Beatrice, dar Ileana știe că aceasta este doar o treaptă, știe că nunta în cer cheamă alte puteri. Ea își părăsește iubiții, inexplicabil pentru ei, în momentul în care aceștia își doresc ritualizarea iubirii printr-o căsătorie profană, timp nefast, tradus de Ileana ca formă a intrării în somnul destrupării; atunci rostește acele cuvinte cu sens mistic, „gândește-te bine ce faci” „ai grijă ce ceri”.¹³ Destruparea iubirii lasă corpul golit, îl îngreunează cu apa devenirii. Întruparea iubirii vestește taina învierii; destruparea leagă de orizont, de fugă, de neant, de rătăcire, de strigăt în pustie, de golul timpului căzut în istorie.

Noaptea de Sânziene eliberarea prin corpul de lumină al nopții. În *Noaptea de Sânziene* androginia poate fi descifrată și ca formulă a complementarității dintre Eros și Logos, Ileana și Ștefan pot reconstitui ființa diadică numai după ce trăiesc exilul inițiat, care în termenii hierologiei jungheiene ar putea însemna că *anima* primește conștiința sa de la *animus*, iar *animus* se însuflețește, obiectivându-și potențialitățile prin *anima*. În limbajul crepuscular al ezoterismului, noaptea primește corp de lumină, se produce transformarea alchimică a apei în vin: „Căci, când vor învia din morți... sunt ca îngerii în ceruri”(Ev.după Marcu,12:25). Ștefan Viziru spune că oamenii au primit porunca de a fi sfinți, stare pe care o caută în semnele camuflate ale sacrului, conturând astfel ideea centrală a romanului. Se experimentează dincolo de morala colectivă condiția ontică a chipului. Ritmurile desăvârșirii clamează privirea hristoforă. Sfințenia se salvează din om prin iubire, singurul răspuns așteptat de către divinitate pare acel *fiat* rostit înaintea întrupării celui necuprins. Din această perspectivă, *Noaptea de Sânziene* poate constitui un analogon al Nopții din Grădina Ghetsimani, în care jertfa reprezintă biruința credinței asupra posibilului „Nu” al marelui sacrificator.¹⁴

Personajele disciplinate de Morala iubirii. Personajele feminine ale romanului care se înscriu tipologic în femininul arhetipal sunt disciplinate de Morala iubirii, cerc hermeneutic al cunoașterii, ale cărui atribute descriptive sunt: renunțarea la sine, care eliberează iertarea, toleranța, bunătatea, vederea mistică. Cel care este călăuzit de morala iubirii se află în comuniune cu sacrul. Aventura spirituală redescoperă frumusețea universală a sinelui pe care o exprimă în limbajele indirecte ale științelor sacre, ale textelor sapiențiale ori în discursul artelor de inițiere: „Am rătăcit în căutarea propriului sine; eu am fost călătorul și eu am fost destinația”.¹⁵ Perspectiva teozofică, exprimată printr-unul dintre reprezentanții săi de necontestat, Jakob Böhme,¹⁶ aprecia că în mod simbolic, *Sophia*, Feciora divină se afla *in illo tempore*

în corpul lui Adam. Separarea *Sophiei* ar fi consecința tragică a dorinței de putere pe care omul primordial o exercită asupra Soaței sale mistice, ca și în cazul mitului despre ființa androginală a lui Platon. Pierderea *Sophiei* este comparată cu o crucificare, căreia îi urmează înălțarea, căutarea perpetuă a feciorei celeste în destinul trecător, căutare a pietrei filosofale, a dublului ființei, a androginului, *opus alchymicum*, în limbajul jungheian. Ceea ce apropie hierologia jungheiană de teoria sacrului a lui Mircea Eliade este faptul că intimitatea psihicului este considerată de Jung sacră, în măsura în care în acest *locum* se trăiesc epifaniile. Analiza psihicului cu aceeași operatori ai fenomenologiei religioase asociază căutarea centrului, mitul eternei reînnoiri, cu procesul individuației.

Simbolistica paradoxală a androginiei este explicată de Mircea Eliade astfel: „Într-adevăr, a deveni ”și bărbat și femeie”, sau a nu fi ”nici bărbat, nici femeie”, sunt expresii plastice prin care limbajul încearcă să descrie *metánoia*, ”*conversiunea*”, *răsturnarea valorilor*”. Este la fel de paradoxal să fii ”și bărbat și femeie” ca să redevii copil, să te naști din nou, să treci prin *poarta strâmtă*”.¹⁷ Androginului primordial mai ales androginului sferic descris de Platon, îi corespund imaginile hierologice ale *Oului cosmogonic* sau *Urișului antropocosmic primordial*, teme prezente în multe dintre nuvelele lui Mircea Eliade, dacă am aminti doar *Un om mare* și *Pe strada Mântuleasa*.

Irina, soția lui Vădastra, întruchipează simbolic feminitatea serafică, cea al cărei corp s-a alchimizat. Imaginea femeii aflată în iubirea rugăciune, *Oranta*: „Cînd spui Tatăl Nostru, începu ea, să nu te gîndești la nimic. Să spui așa, de mai multe ori: Tată! Tată! Până ți se face întuneric. Apoi să spui mai tare: Tată! Tată! Tată al Nostru! Și-atunci să ascuți. Dar să nu-ți fie frică. Poate îți vorbește, poate te cheamă”.¹⁸ Iconul decodează semnificația rugăciunii ca *reamintire* a identității pierdute, timp îmbogățit care săvârșește ruptura de nivel ontic și permite accesul în timpul tare, contractat, aflat la capetele acoladei istorice, la începutul și sfârșitul acesteia. Paradoxal, geneza se întregeste în escathologie, *coincidentia oppositorum*, iar istoria redevine tărâm al adorației, timp iluzoriu care anunță venirea Marelui Timp. Irina amintește relația directă de iubire dintre Tată și Fiu și îl ajută pe Ștefan să transforme destinul tragic al Ioanei și al copilului său; nu doar viața trebuie trăită ca hierofanie, ci și moartea, care este așteptată ca *mahâparinirvana*.¹⁹

Locuirea sacrului este anunțată în proza lui Mircea Eliade și de prezența feminității, care reclamă armonizarea cu tăcerile lumii, însemnează locurile fecunde ale frumuseții și ale plenitudinii, prevestește un erotism care ocrotește în ordinea cunoașterii: „Cum să le arăt că este aceeași lumină ascunsă pretutindeni, în toate lucrurile, cât ar fi ele de urâte? În orice pată de igrasie pe un perete, în orice împroșcătură de noroi?”²⁰ este

replica Marinei, strania „pictoriță” personaj itinerant în câteva nuvele: *Uniforme de general*, *Incognito*, *Pe strada Mântuleasa*. Personajele feminine alcătuiesc frumoasa scriere a sacrului în profan, sunt exerciții de caligrafie în istoria frumuseții indicibile, ele însele devin semne ale muzicalității formelor. Femininele din textele lui Mircea Eliade nu sunt speculative, par că dezvăluie secretele propriilor experiențe, trimit la o realitate secretă, despre care nu este îngăduită vorbirea. Ele însele devin semnificantul unei prezențe care depășește orice doctrină. În *Noaptea de Sânziene*, Ileana, Ioana, Irina, Cătălina păstrează candoarea viziunii angelice, prospețimea netrucată a unei gândiri inspirate, experimentează existența cu o inocență ritualizantă, reîntegrează plenar în lume și vindecă infirmitățile sufletești ale celor pe care îi inițiază. La nivel anagogic, ele devin simbolurile arhetipale ale feminității: *anima*, *Fecioara*, *Zeița*, *Shakti* și fac trimitere tainică la puterea sufletului în comuniune cu divinitatea, exprimă misterul *Cântării cântărilor*, adorarea erosului divin în corpurile integrate ritmurilor cosmice, taina împărtășită lui Ștefan de Anisie.

Întâlnirea lui Ștefan cu soția ocultă, Ileana, are loc în Noaptea dintre ani, 1 ianuarie, 1942, prima noapte de dragoste în nopțile războiului: „Mi-e frică, vorbi ea repede. Mi-e frică de tine la lumină printre oameni. Te pierd.(...)În pădure simt că poți să fii al meu. Te-am regăsit aici, în întuneric, printre arbori.” „Se auzeau, la răstimpuri, parcă aduse de vânt, orchestra și larma din sale de bal. ”Ce frumoasă ești! Murmură el încet. Ce frumoasă ești!...” Își lăsa palma să-i alunece pe trupul ei gol și fierbinte.”Cât te-am dorit de mult!spunea. Mi-e dor de trupul tău, de căldura ta...Te visam și mă trezeam spunându-mi că nu poți fi atât de frumoasă... Te-am ghicit de când te-am îmbrățișat întâia oară, și niciodată nu te-am mai putut uita de atunci. Mi-e dor de gura ta. Aș fi vrut să te mai pot săruta o dată, o singură dată, lung, prinzându-ți gura toată, fără să te mai las să respiri, până ai fi căzut...Până ai fi căzut...”²¹

În aceeași noapte, Ștefan săvârșește în ordine mistică *hybrisul*, dorind să ia în posesie corpul *fecioarei*, să fie doar el iubitul *soției oculte*: „Aș fi vrut doar să știu”, încercă Ștefan, dar Ileana îi prinse gura și-l ținu așa, sărutându-l multă vreme. ”Te rog!” spuse ea târziu. ”Șă știu dacă l-ai iubit...”Ileana își trecu amețită mâna prin păr. ”Credeam c-ai înțeles, șopti ea târziu fără să-l privească. Nu l-am iubit niciodată. I-am cedat doar din deznădejde. I-am cedat ca să te pot uita pe tine”²² Uită pentru o clipă că experiența este tainică, dincolo de morala domestică, vrea să domine și *fecioara* se desprinde de el, lăsându-l doar foc arid, fără lumină și asupra lui coboară blestemul: ”Ai să mă cauți până la sfârșitul pământului și n-ai să mă m-ai găsești, vorbi deodată Ileana cu o voce neînchipuit de calmă. Ai să umbli până la capătul lumii după mine....N-ai să mă m-ai găsești!”. ”Iartă-mă, începu el, apropiindu-se de

pat. Am să-ți spun mâine”²³ *Mysterium coniunctionis* nu se produce încă, deoarece *Mirele* și *Mireasa* nu și-au lepădat încă cele șapte veșminte, nu au atins nuditatea genuină, nu au atins ”substanța primordială, ascunsă sub formele infinite ale manifestării”²⁴ Julius Evola citează *Corpus Hermeticum* și explică somnul neofitului ca pe o incapacitate de a trăi unirea liberă în sacru. *Shakti* se află în faza descendentă a manifestării, se desprinde de *Siva*, la fel cum în Kabbala, *Shekhina* se află încă în exil. Cea de a doua treaptă, trezirea din somn, lăsarea veșmintelor permite nunta sacră a Regelui și a Reginei, perechea divină unește elementul sivaic cu cel saktic, Logosul își conștientizează jumătatea sa feminină, *anima mundi*.²⁵ Din fascinanta tipologie a feminității arhetipale textul modelează în Ioana, tipul demetric, matern, principiul umed al fecundității sacre, al apei vii, elixir al vieții și prin Ileana tipul afroditic, forța dizolvanță, extatică, răvășitoare a sexualității, Marea Prostituată, *Fecioara Kaly*, inaccesibilă, a cărei nuditate este cu neputință de îmbrățișat de către muritorii. *Sophia* le cuprinde pe amândouă, este Sufletul Lumii, partea femeiască a Logosului. A doua naștere are loc în Royaumont, în noaptea de Sânziene, când sufletul se nuntește cu lumile prea înalte. Nașterea trupului înviat prin ”nunta din cer” este oficiată în escathonul unei nopți ce deschide porțile solstițiale și desăvârșește Iubirea.²⁶

Porțile solstițiale ale călătoriei. Pe verticala axei, într-un lung zbor, sunt instalate două porți solstițiale, una care marchează intrarea în labirint și cealaltă, care indică ieșirea din labirint.În planul temporalității liturgice ele sunt însemnate de două nopți. Una în care noaptea se lasă învinsă de zi și exprimă începutul ascensiunii, solstițiul de iarnă și cea de a doua, în care ziua, egală cu noaptea, marchează *un hiatus*, o deschidere a cerurilor, căreia îi urmează, ritualic, coborârea. În roman călătoria începe într-un moment de hiatus, căruia îi urmează dramatic coborârea în infernul istoriei și se încheie, după doisprezece ani, tot într-un moment de hiatus, căruia nu îi mai urmează însă nicio coborâre, pentru că cei doi, asemenea eroului din basm, trec porțile solstițiale în lumina orbitoare (1934-1946). Porțile oamenilor, porțile micilor mistere și porțile zeilor deschid calea ”celui de-al treilea timp” sau timpul lui Ianus,²⁷ cum îl numește René Guenon, prezentul insesizabil, care conține întreaga realitate. Androginia experiențelor mistice este detaliată și de Mircea Eliade: ”Între toate tipurile de experiențe ale luminii pe care le-am citat, există un numitor comun: ele îl scot pe om din universul lui profan sau din situația lui istorică și îl proiectează într-un Univers diferit calitativ, care este o cu totul altă lume, transcendentă și sacră. Structura acestui Univers, sacru și transcendent, variază de la o cultură la alta, de la o religie la alta(...). Există totuși un element comun: universul pe care îl descoperim prin întâlnirea cu Lumina se opune universului

profan- sau îl transcende -fiindcă este de esență spirituală, adică este accesibil numai celor pentru care Spiritul există. Am subliniat în mai multe rânduri că experiența Luminii schimbă radical statutul ontologic al subiectului, deschizându-l spre lumea Spiritului”.²⁸ Dorința de putere se manifestă la aceste personaje care au făcut opțiunea pentru înțelegerea unei etici superioare ca nevoie răscolitoare de a intra în dialog cu manifestările sacrului în profan. Oricât zgomot ar fi în cetatea asediată de disonanțele ispitirii ele se mențin în contururile hărții lăuntrice, se simt responsabili pentru fiecare rostire a cuvintelor, au conștiința unor poeți imblânziți de magia cuvintelor.

Ieșirea din labirint este anunțată de lumina care țâșnește din corpul Leviathanului. Romanul asociază o serie de mituri integrate arhitecturii centrului: mitul paradisului de dinaintea istoriei, mitul escathonului care va pune capăt istoriei, mitul lumilor transcendente, mitul începutului unei noi vieți, ”Incipit vita nova”, motivul lui *coincidentia oppositorum*, mitul damnațiunii, a morții în viață: ”cel care a lăsat să piară, în adâncul ființei sale, rădăcinile Vieții, cade în puterea spiritului negator”.²⁹ De asemenea se pot reconstitui motivul mitic al tenebrelor, focul chthonian distrugător, somnul adamic, căutarea soției oculte, Sophia, Fecioara Divină, mitul androginului, pe care Mircea Eliade îl analizează ca *metánoia*, taina conversiunii valorilor, trecerea prin poarta cea strâmtă. Textele lui Mircea Eliade par asemenea Upanișadelor, ele se cer nu doar citite, ci asupra lor neofitul e necesar să mediteze, până le asimilează metafizic. Foarte multe dintre enunțurile textului, nu sunt doar corpuri grafice ale unor noțiuni abstracte, ci formule simbolice care fixează gândirea în prelungirea realității subtile la care trimit, asimilări tainice, luare în stăpânirea unor conținuturi de mister.

Note:

1. Mircea Eliade, *Noaptea de Sânziene*, Editura Minerva, București, 1991, vol. II, p. 412.
2. Mircea Eliade, *Noaptea de Sânziene*, Editura Minerva, București, 1991, vol. I, p. 28.
3. idem.
4. Idem.
5. Julius Evola, *Metafizica sexului*, Editura Humanitas, București, 2006, p.172-173.
6. Starea *Sahaja*, descrisă de Mircea Eliade în *Yoga. Nemurire și libertate*, Editura Humanitas, București, 1993. În capitolul *Unirea contrariilor* autorul numește starea de *sahaja* ”starea celui nenăscut”, pentru care spiritul este lampa secretă a existenței sale întunecate. *Advaya*, stare de non dualitatea, marea beatitudine, trăită de inițiații în misterele *Mahayanei*, este perceptibilă doar prin experiența directă: ”natura ultimă a lumii fenomenale (*samkleśa*) este identică aceleia a absolutului (*vyavadāna*) și este

descrisă simbolic ca mers împotriva curentului, ieșire din Timp, reintegrare a Androginului primordial, contopirea în propria ființă a masculului și a femeiei, recucerirea plenitudinii, care precede orice Creație. *Sādhana* tantrică are ca scop practic să refacă în experiența erotică ”procesul de resorbție care are loc o dată cu moartea”, descris în *Bardo Thodol*. Tantricul își trăiește moartea în viață, este de două ori născut, în sensul inițiativ. p. 228-230.

7. Mircea Eliade, *Noaptea de Sânziene*, Editura Minerva, București, 1991, vol. I, p. 43.

8. Idem.

9. Ibidem., p.60.

10. Ibidem. p. 91.

11. Cf. cu *Viața lui Milarepa*, redactată către sfârșitul sec XII, tradusă în 1925 în franceză de către J. Bacot și în engleză în 1938 de W.Y. Ewans-Wentz.

12. Mircea Eliade, *Nuntă în cer*, Editura pentru literatură, București. 1969.

13. În *Cântarea cântărilor*, din *Adevărul literar și artistic*, 1926, (an VII), p.4, și în *Limbaajul secret al misticei indiene*, din *Vreamea*, 1932, (an V), nr244, p.7, Mircea Eliade decodează sensul anagogic al poemului biblic ca necesitate de sfințire a omului, de androginizare, *întrupare a pruncului*, a iubirii desăvârșite, ideal al tuturor tradițiilor metafizice și religioase, înainte de căsătoria profană: ”În ordine mistică, aceeași Comunitate (a sfinților) este identificată după um am văzut, cu al zecelea Sephirah, care se numește fie Malcuth (care însemnează literal, Regat sau Regn), fie Schekinah (prezența lui Dumnezeu, atât în sfera divină cât și pe pământ) și care la rîndul ei poate fi simbolizată prin Regină, Soție, Lună, etc”.

14. Paul Evdochimov, *Femeia și mântuirea lumii*, București, Editura Sophia, 2015. În acceptarea liberă a feminității arhetipale Paul Evdochimov regăsește expresia legii reciprocității, dialog sacru al bărbatului și al femeii, ”față către față”, în opoziție cu legea autonomiei, sursă a alienării în singurătatea celui alt. Autorul surprinde semnele misterioasei feminități: ”Și în răspunsul Fecioarei izbucnește flacăra curată a celei ce se dă pe sine, și, prin aceasta, ea e gata să primească(...) Sfântul nu poate veni decât de la izvorul limpede al propriei Sale sfințenii. Atitudinea lui Adam și a Evei, despărțirea de Dumnezeu, exclude întruparea (p245). Maria devine arhetipul feminității și al maternității sacrale cu care omenirea se identifică. Cel care începe este fără de început, Cel care sfârșite este fără sfârșit.

15. Hazrat Inayat Khan, *Sufism, Calea iluminării*, București, Editura Sophia, 2003. p.26.

16. Jakob Böhme, *Aurora sau răsăritul care se întrezărește*, București, Editura Științifică, 1993.

17. Mircea Eliade citează în *Mefistofel și androginul*, Editura Humanitas, București, 1995, p.98. un text gnostic, *Epistola Preafericitului Eugnoste* care vorbește despre androginitatea christică: ”El se împreunează cu Sophia sa și dă naștere unei mari lumini androgine, care este, pe numele său bărbătesc, Mântuitorul, cretor al tuturor lucrurilor, iar pe numele său femeiesc, Sophia, născătoare a toate cele, care mai e

numită și Pistis” p.98, după J. Doresse, *Les livres secrets des gnostiques*, vol.,I, Paris, 1958. În același text, conform Codexului X de la Khenoboskion, care citează Evanghelia după Filip, separarea Evei este considerată principiul morții, iar venirea lui Iisus, refacerea acelei prime rupturi, unirea celor doi într-unul: *moarte, renaștere, Nuntă*.

18. Mircea Eliade, *Noaptea de Sânziene*, p.102.

19. Ioan Petru Culianu, *Mircea Eliade*, Nemira, 1995, p.284. Culianu povestește cum toți cei aflați alături de Mircea Eliade în momentul morții sale au simțit trecerea sa în lumile de dincolo ca pe revelarea unei mari taine, *mahâparinirvana*, un ultim dar făcut de maestru discipolilor.

20. *ibid.*, p. 22.

21. Mircea Eliade, *Noaptea de Sânziene*, vol. II, p 92.

22. *Ibid.* p. 96.

23. *Idem.*

24. Julius Evola, *Metafizica sexului*, Editura Humanitas, București, 2006, p. 228.

25. *Ibidem.* p. 219 și urm.

26. Firea umană este feminină prin componentele ei materne, corespondent sacru al paternității creatoare. Maternitatea creației se supune duhului creator și necontrolabil iubirii, ordinea fără ordine, ordinea necontrolabilului sacru, (dez)echilibrul lui Tao, forța transformării care conduce către echilibrul celor doi care devin unu, armonie. Taina Iubirii: ”cuvântul întrupat este pruncul tăcerii băbătești și al consimțirii materne, al fiat-ului, al aceluia fie mie rostit de maica Domnului”. cf și cu Paul Evdochimov, op. cit. p.199.

27. Al treilea chip al lui Ianus, Ochiul lui Siva, în care se naște ”simțul veșniciei”, simbolizează în ordine ezoterică și Androginul, timpul fast în careziua este egală cu noaptea, corpul mistic al Sfintului Ioan Botezătorul, 'apud. René Guénon, op. cit.

28. Mircea Eliade, *Mefistofel și androginul*, Humanitas, București, 1995, p. 68 și urm.

29. Mircea Eliade, *Mefistofel și androginul*, Humanitas, București, 1995

Bibliography:

Eliade, Mircea, *Noaptea de Sânziene*, București, Editura Minerva, 1991.

Eliade, Mircea, *Maitreyi; Nuntă în cer*, București, Editura pentru literatură, 1969.

Eliade, Mircea, *Proză fantastică*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1991, 1992.

Eliade, Mircea, *Alchimia asiatică*, București, Editura Humanitas, 1991.

Eliade, Mircea, *Aristocrația solilocvială a dialogului: Interviu și mărturisiri* Editura Jurnalul literar, București, 2000.

Eliade, Mircea, *Arta de a muri*, Editura Moldova, 1993.

Eliade, Mircea, *Aspects du mythe*, Collection „Idées”, no. 32, Paris, Gallimard, 1963. (traducere în românește

Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, București, Editura

Univers, 1978.)

Eliade, Mircea, *Erotica mistică în Bengal: Studii de indianistică: (1929-1931)*, București, Editura Jurnalul literar, 1994.

Eliade, Mircea, *Forgerons et Alchimistes*, Collection „Homo Sapiens”, Flammarion, Paris, 1956. (*Făurari și alchimiști*, traducere în românește București, Editura Humanitas, 1996.)

Eliade, Mircea, *Images et Symboles. Essais sur le symbolisme magico-religieux*, Collection „Les Essais”, LX, Paris, Gallimard, 1952. (*Imagini și simboluri*, traducere în românește de Alexandra Beldescu, București, Editura Humanitas, 1996.)

Eliade, Mircea, *India*, București, Editura Pentru Turism, 1991.

Eliade, Mircea, *Insula lui Euthanasius*, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1943.

Eliade, Mircea, *Histoire des croyances et des idées religieuses, I De l'âge de la pierre aux mystères d'Eleusis*, Paris, Payot, 1976. 1978. (*Istoria credințelor și ideilor religioase*, traducere în românește de Cezar Baltag București, Editura Univers Enciclopedic, 2000.)

Culianu, Ioan Petru, *Mircea Eliade*, București, Editura Nemira, 1995.

Culianu, Ioan Petru, *Studii românești*, București, Nemira, 2000.

de Certeau, Michel, *Fabula mistică, Secolul XVI-XVII*, Iași, Editura Polirom, 1996 / *La fable mystique*, Éditions Gallimard, 1982.

Evdochimov, Paul, *Femeia și mântuirea lumii*, București, Editura Sophia, 2015, traducere de Gabriela Moldoveanu, după *La femme et le salut du monde*, Desclée de Brouwer, Paris, 2009.

Evola, Julius, *Metafizica sexului*, București, Editura Humanitas, 1994 / *Metafisica del sesso*, 1958.

Evola, Julius, *Tradiția hermetică*, București, Editura Humanitas, 1999 / *La tradition hermétique*, Paris, 1975 / *La tradizione ermetica*, 1931.

Guénon, René, *Criza lumii moderne*, București, Editura Humanitas, 1993 / *La crise du monde moderne*, Gallimard, Paris, 1927.

Guénon, René, *Simboluri ale Științei sacre*, București, Editura Humanitas, 1997 / *Symboles de la sciences sacrée*, Gallimard, 1977.

Jung, Carl Gustav, *Psihologie și alchimie*, București, Editura Universitas, 1998 / *Psychologie und Alchimie*, Zürich, 1972.

Khan, Hazrat Inayat, *Sufism, Calea iluminării*, București, Editura Sophia, 2003.

Milarepa, marele yoghin tibetan. Introducere în Yoga Maha-Mudra. Editura Impact, 1991, după traducerea din 1938 a lui W.Y.Ewans-Wentz.

Riffard, Pierre, *Qu'est-ce que l'ésotérisme ? Anthologie de l'ésotérisme occidental* Paris, Edition Robert Laffont, 1990.